

Поняття підсобних виробництв сільськогосподарських підприємств

А.ЗЕМКО

(Луцький державний технічний університет)

Проведення аграрної і земельної реформ в Україні вплинуло не тільки на структурні зміни у приватизації землі та реорганізації колишніх колгоспів і радгоспів, а й на створення на даній основі нових організаційно-правових форм господарювання. Все це істотно позначилося на сутності господарської правосуб'єктності сільськогосподарських підприємств, усунуло недооцінку ролі підсобних виробництв сільськогосподарських підприємств. Виробничо-господарська діяльність останніх охоплює організацію й діяльність підсобних виробництв, що розглядається як елемент їх внутрішньогосподарської правосуб'єктності. Створення і функціонування цих господарських структур має на меті одержання від них додаткових прибутків для поповнення грошових надходжень підприємств [1, 354]. Крім того, діяльність підсобних виробництв дозволяє впливати на зайнятість працівників і членів сільськогосподарських виробничих кооперативів, сільськогосподарських товариств з обмеженою відповідальністю, селянських (фермерських) господарств, приватно-орендних і державних сільськогосподарських підприємств, особливо у періоди, вільні від основних сільськогосподарських робіт. Усе це позитивно позначається на заробітку працюючих, на значному поліпшенні їх матеріального і побутового стану.

За призначенням підсобні виробництва сільськогосподарських підприємств виробляють хлібобулочні, м'ясо-молочні продукти, переробляють іншу аграрну продукцію у вигляді овочево-фруктових соків, консервів тощо. Цим вони задовольняють потреби сільського населення і жителів міст у продуктах харчування. Так, у сільському господарстві Хмельницької області у 2000 р. працювало 3180 підсобних виробництв, з них 672 борошно-мольних, 406 круп'яних, 144 хлібо-пекарні, 160 забійних дільниць, 26 з виробництва сиру і молочної продукції. У 1999—2000 рр. підсобні виробництва у середньому виробили 20,8% борошна, 12,3% круп, 55,9% олії, 11,6% ковбасних виробів всього виробництва області [2, 105—106]. У такий спосіб збільшуються обсяги продукції, створюється на ринках належне конку-

рентне середовище, підвищується прибутковість господарств.

Усе це ставить у порядок денний чітке визначення основних ознак підсобних виробництв сільськогосподарських підприємств, що дозволить сформулювати їх загальне юридичне поняття, котре знайде закріплення, як один з варіантів у Законі України «Про підсобні виробництва і промисли сільськогосподарських підприємств», прийняття якого (варіанту) потребує розвиток ринкової аграрної економіки і слугуватиме теоретичною основою для правового регулювання зазначеного виду аграрних відносин. Не треба особливо доводити, що закріплення у законодавчих актах понять нових правових явищ є необхідним, оскільки їх відсутність породжує зайві суперечки спеціалістів і створює труднощі у правозастосовчій практиці.

У спеціальній літературі проблемам організації і діяльності підсобних виробництв приділялася окремими ученими певна увага, проте всі вони розглядалися у дореформений період, ще за часів існування союзної держави, і щодо колгоспів, і радгоспів [3]. Слід зазначити, що юристи-аграрники своїми дослідженнями значно збагатили аграрно-правову науку в даній сфері. Крім того, цими дослідженнями закладена раціональна методологічна основа підходів щодо поняття підсобних виробництв. Однак дослідження здійснювалися в основному в період застосування переважно адміністративних методів управління, де вплив держави на сільське господарство був відчутним.

Після здобуття Україною незалежності й переходу до ринкової економіки зроблені перші кроки у напрямі прийняття Примірних положень про підсобні промислові підприємства і промисли в колективних і державних сільськогосподарських підприємствах, міжгосподарських підприємствах, міжгосподарських організаціях та інших агропромислових формуваннях. Вони схвалені Всеукраїнською радою колективних сільськогосподарських підприємств та затверджені колишнім Міністерством сільськогосподарства і продовольства України у березні 1994 р. [4]. Однак це Примірне положення не зареєстроване Мініюстом України. Слід відмітити і те, що Примірні поло-

ження не містили визначення поняття підсобних виробництв.

Підсобні виробництва сучасних сільськогосподарських підприємств характеризуються ознаками, наведеними нижче.

— Створюються і функціонують за ініціативою органів управління сільськогосподарських підприємств. Відповідно до положень законів України «Про підприємства в Україні» (ст. 20), «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» (ст. 1), «Про колективне сільськогосподарське підприємство» (ст. 13), «Про сільськогосподарську кооперацію» (ст. 28), «Про селянське (фермерське) господарство» (ст. 19) сільськогосподарські підприємства самі визначають напрями і структуру сільськогосподарського виробництва. Вони здійснюють свою діяльність як самостійно, так і через кооперування з промисловими підприємствами та іншими суб'єктами підприємництва. Наведене дозволяє зробити висновок, що виробничо-господарська правосуб'єктність сільськогосподарських підприємств охоплює також створення і функціонування підсобних виробництв. Їх існування передбачає отримання відповідних прибутків для поповнення грошових надходжень аграрними підприємствами. За правовим становищем такі виробництва поділяються на внутрішньогосподарські (як структурні виробничі підрозділи) й на міжгосподарські (як юридичні особи). Ці види є власністю сільськогосподарських підприємств або пропорційно внесеними ними часткою майна чи коштів.

— Додаткова до основного аграрного виробництва діяльність сільськогосподарських підприємств. Ця ознака впливає із змісту Закону України від 18 січня 2001 р. «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001—2004 років» [5]. Так, згідно з його ст. 1 сільськогосподарське виробництво є видом господарської діяльності по виробництву продукції, яка пов'язана з біологічними процесами її вирощування, призначена для споживання в сирому і переробленому вигляді та використання на нехарчові цілі.

Разом з тим сільськогосподарські підприємства (включаючи селянські (фермерські) й рибальські та рибницькі господарства) є юридичними особами, основним видом діяльності яких є вирощування та переробка сільськогосподарської продукції, виручка від реалізації котрої становить не менше 50 відсотків загальної суми виручки, що є підставою для висновку: в сферу виробни-

чих процесів, як основного виду господарської діяльності, пов'язаних з вирощуванням аграрної продукції та сировини, включається їх переробка, що є додатковою діяльністю будь-якого сільськогосподарського підприємства. Реалізація цієї продукції дає можливість отримати додаткові грошові надходження до тих 50 відсотків суми виручки, отриманої від основної діяльності, пов'язаної з вирощуванням та реалізацією продукції рослинного і тваринного походження у непереробленому вигляді, що прибуток, отриманий від реалізації продукції підсобних виробництв, не повинен впливати на характер відносин, пов'язаних із збільшенням обсягів виробництва будь-якої продукції сільськогосподарського призначення. Головним тут є те, щоб досягнутий ними рівень прибутку не завдавав шкоди основному аграрному виробництву, поліпшував матеріальний добробут трудівників.

Про підсобний характер за своєю спрямованістю до основного аграрного виробництва. Підсобні виробництва завжди пов'язані з основним аграрним виробництвом з огляду на спеціалізацію останнього (рослинництво, тваринництво), і, як правило, залежні від нього. Підсобність виробництв сільськогосподарського підприємства вбачається у безпосередньому зв'язку з основними, додатковими і допоміжними галузями аграрного виробництва конкретного підприємства. Підсобні виробництва доповнюють їх, не допускають втрат і зниження якості виробленої продукції. При наявності цих виробництв є умови на місці, не вдаючись до перевезень, що викликають псування, переробляти окрему аграрну продукцію, зокрема, овочі, фрукти. Виробнича спрямованість (спеціалізація) такого підприємства визначається видом виробленої продукції й сировини. Це впливає на способи переробки, технічного оснащення, технологічного процесу переробки, а також виробництва готового до споживання певного асортименту харчових продуктів.

— Про форму інтеграції аграрного і промислового виробництва як на внутрішньогосподарському (на мікро), так і на міжгосподарському (на макро) рівнях. В сільськогосподарських підприємствах традиційне аграрне виробництво, пов'язане з вирощуванням продукції рослинного і тваринного походження, органічно поєднується з його промисловою переробкою. Отже, підсобні виробництва є формою інтеграції аграрного і промислового виробництва з власної ініціативи сільськогосподарського підприємства як на внутрішньогосподарському

(на мікро), так і на міжгосподарському (на макро) рівнях, де переробляється аграрна продукція та сировина до готовності споживання, і є додатковою діяльністю (підсобною за своєю спрямованістю до основного аграрного виробництва) з метою отримання додаткових прибутків.

Розширення прав сільськогосподарських підприємств щодо створення підсобних виробництв означає істотне збільшення їх правоздатності. Але це не означає автоматичного вирішення ряду правових питань,

що постають на практиці у процесі організації і діяльності виробництва. Ефективність розв'язання завдань залежить не тільки від економічно обгрунтованої доцільності, а й значною мірою від стабільної правової основи, на якій регулюються відносини за їх участю. Все це викликає посилену з боку держави гарантовану економічну і правову підтримку процесу розвитку сільськогосподарськими підприємствами підсобних виробництв в часи проведення аграрної і земельної реформ.

Використана література:

1. Аграрне право України: Підруч. / За ред. проф. В.З.Янчука. — К., 1999.
2. М и к у л я к Н.В. Розвиток малих переробних підприємств / Організаційно-економічні проблеми розвитку АПК. — Ч. 2; За ред. П.Т.Саблука. — К., 2000.
3. М а ц ь к о М.А. Підсобні виробництва і промисли (правові питання). — К., 1991. — С. 8; Л о з о І.А. Подсобные производства и промыслы в колхозах. — М., 1974; Б о г о л е п о в Р.Д. Правовое положение подсобных предприятий и промыслов в сельском хозяйстве. — М., 1970; Т а л а н о в Ю.Н. Правовое регулирование подсобных производств и промыслов в сельском хозяйстве. — К., 1998 та ін.
4. Аграрне законодавство України. — Вип. 1 / Відп. ред. В.В.Зінчук. — К., 1996.
5. Урядовий кур'єр. — 2001. — 20 лют.

Вийшла друком

книга «**АДМІНІСТРАТИВНА ЮСТИЦІЯ:
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД І ПРОПОЗИЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ**»

/ **Автори-упорядники І.Б.Коліушко, Р.О.Куйбіда.**

— К.: Факт, 2003. — 536 с.

Ця книга присвячена проблемам адміністративної юстиції і перспективам її запровадження в Україні. До збірника ввійшли аналітичні матеріали, проект Адміністративного процесуального кодексу України і переклади законодавчих актів окремих європейських держав з адміністративного судочинства. Особливу увагу приділено висвітленню найбільш дискусійних теоретичних і практичних питань, які виникли в ході підготовки Адміністративного процесуального кодексу України. Крім того, читачам пропонується ознайомитися з матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Адміністративна юстиція: проблеми та перспективи запровадження в Україні», яка відбулася 29—30 листопада 2002 року в м. Києві.

Видання буде цікавим для народних депутатів України, суддів, науковців, аспірантів, студентів, усіх, хто цікавиться становленням адміністративної юстиції в Україні.

Захист прав людини і громадянина

Реалізація права споживачів на придбання товару належної якості

Л.ІВАНЕНКО

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри
комерційного права КНТЕУ,

О.ЯЗВІНСЬКА

кандидат історичних наук,
доцент кафедри філософських
і соціальних наук КНТЕУ

В умовах розбудови України як правової держави особливої актуальності набуває роль і значення правового регулювання суспільних відносин. Адже головною ознакою моделі держави, що характеризується як правова, виступає ознака високої правової урегульованості суспільних відносин.

Захист інтересів і прав споживачів неможливий без забезпечення гарантії отримання товарів і послуг високого рівня якості. В умовах «суспільства масового споживання» якість стала основним критерієм, який впливає на поведінку споживача під час здійснення покупки або отримання послуги. Це — з одного боку. З іншого — тільки виготовлення конкурентноспроможної, високоякісної продукції може забезпечити підприємству або фірмі стабільне існування. Шлях до успіху на сучасному ринку йде завдяки використанню передових технологій, модернізації обладнання, підготовки висококваліфікованих кадрів, застосування систем якості.

Розвиток ринкових відносин в Україні супроводжується насиченням ринку різноманітними товарами вітчизняного та іноземного виробництва, хоча не завжди вони мають належну якість. Низька купівельна спроможність пересічного українського споживача сприяє зростанню пропозиції дешевого товару, де за низькою ціною часто криється не насправді невисока собівартість виробництва цього товару, а низька якість і сумнівне походження, про що свідчать скарги споживачів та перевірки державних органів у справах захисту прав споживачів. І все-таки конкуренція товаровиробників, зростання купівельної спроможності, вимогливість споживачів та наявність у них можливості вибору товарів (робіт, послуг)

є тими ефективними, впливовими засобами, які приведуть до насичення ринку України високоякісними товарами.

«Право споживачів-громадян на придбання товарів належної якості в незалежній Україні стало одним з основних конституційних прав громадянина, реалізація якого вимагає встановлення певних гарантій»[1, 47]. Так, відповідно до ст. 50 Конституції України, «кожен має право на безпечне для життя й здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена». (Подібної норми не містила жодна з конституцій радянського періоду).

Проголошення Конституцією України права громадян на безпечне для життя й здоров'я довкілля та на інформацію про якість харчових продуктів і предметів побуту (вважай, товарів) зобов'язує державу, органи місцевого самоврядування створити організаційно-правові, соціально-економічні та примусово-владні гарантії забезпечення цього права. Водночас усі громадяни і юридичні особи зобов'язані дотримувати встановлених щодо цього права правил. Таким чином, усі закони та інші нормативно-правові акти мають відповідати наведеній конституційній нормі.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про захист прав споживачів» споживачі мають право на належну якість товарів, торговельного обслуговування, безпеку товарів та на необхідну, доступну, достовірну та своєчасну інформацію про кількість, якість, асортимент товарів. А в ст. 12 цього закону зазначено, що: споживач має право вимагати